

KIEVIT-ONDERZOEK ROODKERK 1995

stand van zaken na vierde onderzoeksjaar

Willem Bil & Jack Schuurs

Over dit onderzoek staat reeds het nodige geschreven in *OHV 69, 73 en 76*. Voor uitvoerige beschrijving van voorgeschiedenis, opzet en methodiek van dit onderzoek zij verwezen naar *OHV 69:10-11*.

Korte doelstelling van het onderzoek is het beantwoorden van volgende vragen:

- wat is de overlevingskans van vroeg en laat geboren jonge kieviten op intensief gebruikt grasland.
- broeden kieviten in hun tweede kalenderjaar, zo ja: doen vroeg geboren kieviten dit in dezelfde mate als laat geboren kieviten.

Waarnemingen aan nesten en (potentiële) broedvogels

De eerste kievitkuikens werden in 1995 op 22 april geboren. Ondanks een relatief koude periode in de laatste 2 weken van maart (overdag 7.1 °C, in de nachten regelmatig vorst en extreem veel neerslag: 116 mm in de gehele maand), stagneerde de eileg niet, er werden van 46 broedparen nesten aangetroffen vóór 9 april (einde ei-raaptijd in Friesland).

De totale populatie betrof dit jaar 60 broedparen. Het aantal late legsels bleef evenals vorig jaar ook dit jaar beperkt omdat de meeste gepredeerde broedparen het gebied verlieten en in de omgeving een vervolglegsel begonnen. Verplaatsing gedurende het broedseizoen werd bevestigd: een geringd vrouwtje, dat dit voorjaar in ons gebied op het nest was gevangen werd na verlies van haar legsel elders teruggevangen op haar vervolglegsel.

We ringden in 1995 pulli uit 35 nesten, het betrof 26 legsels uitgekomen vóór 10 mei en 9 later uitgekomen nesten. Een viertal nesten werd niet geringd omdat de jongen het nest hadden verlaten. Tien territoriale paren kwamen naar alle waarschijnlijkheid niet tot eileg in het studiegebied, of raakten hun eieren door predatie kwijt voor we ze konden vinden. Deze vogels probeerden het elders opnieuw. Het aantal paren dat zich wilde vestigen is dan ook hoger dan de 60 waarvan in ieder geval één volledig legsel werd gevonden.

Broedresultaten in 1995

De kuikens werden gemerkt met een gewone Arnhem-ring en kleurringen: in 1995 vroege kuikens geel en zwart; late - blauw en zwart. Het weer in de met name voor de vroege jongen belangrijke eerste levensweken was gunstig: van 20 april tot en met 10 mei 5 mm neerslag, grootste hoeveelheid 2 mm over één etmaal. De dagtemperatuur in deze weken was gem. 17.3 °C. Er kwam in deze periode geen nachtvorst voor. De laagste middagtemperatuur bedroeg 10 °C, dit kwam slechts op 2 dagen voor. Door ploeg- en egaliseer-werkzaamheden zijn alle kuikens in deelgebieden E3 en E4 gedood. Daarom is bij onderstaande bewerking de groep vroeggeboren jongen gesplitst in een groep: elders geboren en vermoedelijk niet aanwezig in bedoeld gebied (A) en jongen in E3/E4 geboren en tot het ploegen getogen (A*). Onderstaande tabel geeft de broedresultaten voor 1995 weer.

Tabel 1 resultaten van vroege (groep A: uitkomst voor 10 mei) en latere (groep B) kievitnesten te Roodkerk 1995. Groep A is gesplitst. De kuikens van locatie E3/E4 werden alle door ploegen gedood (A). De ander kuikens stonden niet zo massaal aan één sterfte-factor bloot. N = aantal, VV = vliegvlug.*

Groep	N nesten geringd	N pulli	N pulli VV (>50 g)	Uit N nesten	N pulli in die nesten
A	16	45	4	3	9
A*	10	34	0	0	0
B	9	24	1	1	3

Overleving van kuikens in 1995

Tabel 2 resumeert de gegevens m.b.t. overleving van kuikens. Door het geringe aantal terugvangsten laat de betrouwbaarheid van de cijfers te wensen over. In het beste geval zouden 20 jongen uit groep A zijn groot gebracht. Zichtwaarneming bevestigt dit echter niet. Het lot van de jongen uit groep A* (geboren tussen 30 april en 9 mei) werd hierboven al toegelicht.

Tabel 2 resultaten van het merk- en terugvangwerk aan kievitkuikens te Roodkerk 1995. Groep A: voor 10 mei geboren, B: later geboren jongen. N = aantal, VV = vliegvlug. *) met succesvol wordt hier bedoeld dat er jongen vliegvlug zijn geworden.

Groep	N nesten	N pulli per nest geringd	N pulli/nest met VV pulli	% pulli VV	% nesten succesvol*
A	16	2,81	3,00	44	19
A*	10	3,4	0	0	0
B	9	2,66	3,00	33	11

Mogelijke invloeden op de gemeten overleving

Vanaf 20 mei werd het gehele gebied gemaaid en ingekuuld. De groep vroege jongen (A) heeft geen hinder ondervonden van landwerkzaamheden in de eerste levensweken. De groeiomstandigheden waren zo op het eerste gezicht goed, wat resulteerde in een gemiddelde groei van ruim 4,1 gram per dag, dit was gelijk aan het vorige seizoen. Het vliegvlug worden gelukte de 4 vroege teruggevangen jongen in circa 30 dagen, dus ongeveer even snel als in 1994. Wat is de reden, dat van de 45 geringde 'veilige jongen' er slechts 4 werden teruggevangen?

Uiteraard zal een deel van de jonge vogels weglopen uit het onderzoeksgebied. Dit beeld wordt jaarlijks bevestigd door terugvangsten na enkele weken afwezigheid en door zichtwaarneming van gekleurmerkte jongen in de directe omgeving. De invloed hiervan op de terugvang-kans werd niet exact gemeten, maar we schatten deze laag in. Het ouderpaar lijkt ons sterk gehecht aan het broedterritorium: bijna vliegklare jongen werden soms na drie tot vier weken op enkele meters van het nest teruggevangen. Er is dus waarschijnlijk meer aan de hand. Predatie in de eerste week na uitkomst van de eieren is een voor de hand liggende factor temeer daar al een hoge predatie van legsels optrad in het begin van de broedfase. Dit beperkte zich niet tot de kievit: van de 20 gruttolegsels verdwenen er 19 (!) in de broedfase. Wie de consumenten zijn is niet altijd te achterhalen. Wel is frequent predatie door zwarte kraaien waargenomen. Het ene succesvolle grutto-legsel betrof een relatief vroeg nest (uitkomst in de eerste week van mei). Evenals in voorgaande jaren neemt de predatie in het gebied toe vanaf begin mei. Na een predatiepiek in het vroege voorjaar zo rond eind maart is april in dit opzicht relatief rustig. De weersomstandigheden zouden van invloed kunnen zijn op de mate van predatie. Predatie lijkt in de hand gewerkt door droog en periodiek warm weer. Vanaf 18 april werd het droog, het duurde tot 26 mei voordat er weer regen van betekenis viel; ofwel 37 nagenoeg droge dagen. Ook uit nazorg-gebieden (waar nestbescherming na de

raaptijd plaatsvindt *red.*) werd veelvuldig melding gemaakt van predatie. Over andere oorzaken (o.m. kwaliteit van de eieren) kan slechts geïst worden.

De overlevingskans van late jongen is, evenals in voorgaande jaren, zeer laag. Er was duidelijk minder gevaar door veldwerkzaamheden. De oorzaak lijkt vnl. de grotere predatie-druk te zijn die naarmate het broedseizoen vordert, toeneemt (namelijk wanneer de predatoren zelf jongen hebben te verzorgen).

Het groeicijfer voor het ene late jong ligt evenals andere jaren aanmerkelijk lager dan bij de vroege jongen namelijk slechts 3.6 g/dag t.o.v. vroege jongen 4.1 g/dag.

Herkomst broedvogels, eigen rekruten in de broedpopulatie

Dit voorjaar werden vijf gekleurmerkte Kieviten (als jong geringd) uit voorgaande jaren teruggezien in het onderzoeksgebied. Het betrof drie vroeg geboren mannetjes (waarvan twee uit 1994) en twee laatgeboren vrouwtjes uit 1992. Verder werd in 1994 nabij het studiegebied een Kievitvrouw op het nest gevangen die in 1990 als vroeggeboren jong werd geringd.

Vooralsnog wijst dit er op dat vroeggeboren mannetjes in het tweede kalenderjaar reeds geslachtsrijp zijn en een territorium (kunnen) bezetten in het geboortegebied. De twee waargenomen vrouwtjes betroffen laatgeboren jongen uit 1992 (toen er inderdaad sprake was van een relatief hoge overleving van later geboren jongen) waarvan er eentje vorig jaar ook een broedterritorium in het gebied had. In 1993 werd eveneens een gekleurmerkte vrouw met broedsel waargenomen. Het bleef onbekend of dit een vroeg of laat jong was omdat alleen de jaarkleur (1992) werd waargenomen. De diverse waarnemingen van mannetjes reeds in het opvolgende kalenderjaar zou kunnen duiden op het eerder geslachtsrijp zijn van mannetjes of op het later geslachtsrijp zijn van laat in het seizoen geboren jongen (zoals de twee vrouwtjes van 1992). Meer waarnemingen zullen soelaas moeten bieden.

Dit jaar werd met behulp van kleine slagnetjes een achttal broedvogels (vrouwtjes) op het nest gevangen (tabel 3).

Het slagnetje lijkt effectiever dan een vangkooi om reden dat er gericht (eventueel indien gewenst de man) kan worden gevangen en er in de praktijk snel gehandeld kan worden. Bovendien kent de vogel aanmerkelijk minder angst om op het nest terug te keren dan wanneer een vangkooi over het nest geplaatst staat. Bij het vangen wordt het legsel vervangen door een gelijk aantal kunstieren. We vangen steekproefsgewijs en alleen bij gunstige weersomstandigheden. Het ene als pullus geringde wijfje bleek een jong uit 1992, geboren na 10 mei, en exact op dezelfde lokatie (E3/E4) bemachtigd.

Tabel 3 Broedsucces van acht in 1995 te Roodkerk op het nest gevangen Kievit-vrouwjes. R: A = geringd als adult, P = geringd als nestjong; plc = plaatscode; N ei = legselgrootte; pulli uit = geboortedatum pulli; N pulli = aantal uitgekomen en geringde pulli.

vang-dag	R	plc	N ei	pulli uit	N pulli	opmerkingen
24/4	A	E3	4	6/5	1	1 ei uit; 3 eieren onbevruucht
24/4	A	E9	4	10/5	4	4 eieren uitgekomen
25/4	A	E3/4	4	5-6/5	4	jongen omgekomen door ploegen c.a.
25/4	A	E9	2	-	0	vogel nog broedend op 26/4 nest verlaten (eieren koud) op 28/4
26/4	A	E9	3	-	0	nest verlaten (ei uit nest) koud 28/4 emigratie: op 20 mei elders broedend
26/4	P	E3/4	4	8/5	0*	* tijdens uitkomen gepredeerd door kraaien i.v.m. ploegen c.a.
27/4	A	E8	3	12/5	3	onder nestbeschermer: uitgekomen
28/4	A	E3	3	6/5	3	jongen omgekomen door ploegen c.a.

Conclusie

Een nadrukkelijke conclusie is dat het aantal uitgekomen nesten absoluut niets zegt over het aantal grootgebrachte jongen. Seizoen 1995 kan qua reproductie min of meer als verloren worden beschouwd. Gelukkig konden we ten dele achterhalen welke mislukkings-oorzaken in het geding waren.

De resultaten bevestigen de eerdere bevindingen: het belang van de vroege geboortedatum voor Kieviten. De door ons geopperde stelling (OHV 73) dat nest-markering door stroken gras te laten staan en/of merkstokken te plaatsen, geen predatie in de hand werkt staat ter discussie. Opvallend is dat (gemerkte) nesten van de tureluur die normaliter vrijwel onvindbaar zijn, door kraaien eenvoudig worden opgespoord. Hiervan zijn we meerdere malen getuige geweest. Door de stokken te verwijderen werden in ieder geval de laatste twee van de tien gevonden nesten niet gepredeerd.

adres: VRS Menork, W. Bil, Buorren 91, 8404 HL Lippenhuizen